

sobotna priloga

Ljubljana, 7. maja 1983

stran 13 **DELO**

Foto: Janez Pukšič

Izzivi delegatskemu sistemu

Delegatski sistem ni le za sončne dni, je vsaj deževni, če že ne sem ter tja nevihtni, zato se mora izkazati kot varna pelerina, bi lahko nadaljevali sponoženo prisposodobilo. Teh je veliko, ko je govor o tem, kakšne delegatske vezi smo doslej spleli in kakšne bi morali, da bi vedno bile vzvod v političnem sistemu socialističnega samoupravljanja. Oboje nam je bolj ali manj jasno. Po eni strani to, da so nekateri odnosi, ki bi morali biti delegatski, njihova karikatura, po drugi to, da je znotraj delegatskega sistema treba poiskati poti za njegovo učinkovitejšo delovanje.

Vstopili smo v deseto leto, ko iščemo te možnosti. Sprva so nas zadovoljevali številni podatki, koliko ljudi po ukinitvi poslanskega in odborniškega sistema sodeluje pri sprejemanju odločitev. Veliko energije in političnih prizadevanj je bilo namenjenih oblikovanju tozdov, ustanavljanju samoupravnih interesnih skupnosti in drolnjenju velikih krajevnih skupnosti, da bi dobili vse tiste institucije, v katerih lahko delovni človek in občan neposredno samoupravlja in vpliva tudi na sprejemanje družbenih odločitev. Kot družbo nas tudi ni posebej skrbelo, koliko nas vse to stane in pravzaprav se ni smelo na glas povedati, da je delegatski sistem dražji od prejšnjega.

Vzporedno je potekala graditev političnega sistema samega. Zvezna, republiške in pokrajinske skupščine so po tekočem traku sprejemale sistemske zakone, ki so omogočali prodiranje samoupravljanja v vse pore družbenega dela in življenja. Hkrati se je

spreminjala tudi miselnost ljudi. Zahteve po večji demokraciji so spodbujale tudi večjo kritičnost, terjale več odgovornosti in odkritije opozarjanje na napake.

Dokler nas posledice porajajoče se gospodarske krize niso neposredno prizadele, si nismo dosti belili glave, da se hkrati v razvijanju delegatskega odločanja razraščata tudi birokracija in se odpirajo možnosti za administrativno poseganje v samoupravno odločanje. Tega smo se pravzaprav zavedeli šele pred kratkim. Ko je ekonomska politika terjala restriktivne ukrepe, so se delegatski krogi, ki naj bi jih sprejemali, začeli vse bolj spraševati, kdo jih pripravlja, koliko možnosti imajo za vpliv nanje in kdo bo lahko prevzel odgovornost za njihovo izvajanje.

Delegacije, bi lahko rekli, je zajelo malo-dušje. V anketi javnega mnenja, izvedeni leta 1981, so z odgovori dokazali, kako veliko manj verjamejo, da vplivajo na odločitve in da samo ne glasujejo o njih kot štiri leta poprej. Odgovori izvoljenih delegatov za zbornice združenega dela so bili še bolj pesimistični kot odgovori ljudi, ki v prejšnjem mandatnem obdobju niso bili člani delegacij. Če k temu prištejemo še druge podatke raziskave javnega mnenja o delegatskem sistemu, med drugim, da so ljudje prepričani, da je vpliv delavcev na gospodarstvo manjši kot nekdanj, da upadajo pobude in zanimanje za njihovo usodo, da so zbori krajanov slabše obiskani kot pred štirimi leti, da delegati manj poročajo o svojem delu in se v združenem delu manj udeležujejo zborov delavcev, se gotovo najprej odpira vprašanje, kaj storiti, da bo delegatski sistem učinkovitejši in tudi zanimivejši za vse ljudi, ki bi v njem morali ustvarjalno sodelovati.

Preden poskušamo poiskati del odgovorov na to vprašanje, pa le še omenimo, da so sodbe o razvitosti delegatskega sistema v družbenopolitičnih organizacijah precej bolj optimistične kot v očeh javnega mnenja. Zato, na primer, tudi zadnja analiza o uveljavljanju delegatskega skupščinskega sistema, o kateri bo spregovorila slovenska skupščina prihodnji teden, uporablja milejšje tone pri grajenju slabosti, kot so bili izraženi v anketi javnega mnenja in na posvetih, o katerih poročata to gradivo. Ne glede na to pa ta analiza gotovo sodi med tiste, ki se ne zadovoljujejo z naštevanjem doseženega in iskanjem vzrokov za večkrat skrhanje delegatske vezi le v obsojanju neustreznih gradiv, pomanjkljivega obveščanja, premajhne vloge konferenc delegacij in podobnih že dolgo znanih ugotovitev.

Tudi te sicer še naprej zaslužijo pozornost, saj se, na primer, le dobro informirani delegati lahko kosajo z mnenji, ki jih ponujajo ali vsiljujejo izvršni sveti. Vendar je v sedanjem trenutku najbrž pomembnejše, da delegatski sistem dokaže, da tudi v času gospo-

darske krize samoupravljanje ni okrnjeno. Prav ta občutek namreč jemlje voljo vsem ljudem in posebej članom delegacij, da bi se dalj od občinske ravni vpletali v sprejemanje odločitev, čeprav prav te krojijo delovno in življenjsko usodo ljudi.

Delegatski sistem sam mora tako preprečiti, da odločitve ne bodo sprejete mimo njegovih mehanizmov, da delegati ne bodo hodili na skupščine le zaradi dviganja rok in da tudi ne bodo dovoljevali administrativnega poseganja, ki je zdaj nadvse razširjeno tudi za primere, kjer to sploh ni potrebno in utemeljeno.

Za zvezno skupščino, ki ima odločilno besedo pri določanju pogojev gospodarjenja, uveljavljanje delegatskega sistema gotovo najprej pomeni, da mu bo morala prilagoditi svoje postopke in načine dela. Dosedanje izkušnje so pač takšne, da skupščina SFRJ v zadnjem času ni sprejela nobene pomembne odločitve v rednem postopku. Časovna stiska in pereča vprašanja so silele delegacije in delegate, da se odločajo sami. Delegacije zbornic republik in pokrajin so sicer imele stališča svojih skupščin do posameznih vprašanj, vendar so mnoga med njimi, zopet zaradi časovnih zagat, zbrana na hitro in brez izračuna, ko gre za materialne posledice, ali bo v zvezni skupščini sprejeti dogovor, združeno delo sploh sposobno izpeljati. Za uresničevanje takega dogovora potem ne čutijo odgovornosti delegati, ki so zanj glasovali, za njegovo izvajanje se ne trudijo v republikah in pokrajinah, odgovorni v združenem delu pa nanj gledajo zgolj skozi posledice, ki bi jih lahko doletele, če ga ne bodo upoštevali. Ker so tudi te marsikdaj zamegljene, do izpeljave dogovora sploh ne pride.

Da je delegatska pozornost namenjena nadzoru izvajanja sprejete politike tako v zvezni kot drugih skupščinah, pogosto omenjajo kot razlog za spreminjanje sprejetih delovnih programov. Toda kako je, ne da bi upoštevali programe, mogoče usmerjati razpravo v temeljnih delegacijah, na to ne zna odgovoriti nihče. Davna želja je, na primer, da bi občinske skupščine spregovorile tudi o tistih gradivih, ki jih obravnava zvezni zbor. Kako moramo vprašati, če doslej še ni bil razmožen in razpisan delovni program zveznega zbora.

In če preskočimo vse druge stopnje delegatskega odločanja od zvezne skupščine navzdol, se za uveljavljanje delegatskega sistema odpre vprašanje, kaj se dogaja v temeljnih organizacijah in krajevnih skupnostih. V tozdih, priznajmo, imamo po ugledu še vedno tri kategorije delegatov. Najbolj cenjeni so v samoupravnih organih. Ti so deležni tudi pozornosti strokovnih služb in družbenopolitičnih organizacij. V glavnem prepuščene same sebi so delegacije za zbornice združenega dela, delegacije siso pa so bolj nujno zlo kot delegatska oblika za posredovanje stališč uporabnikov v skupščinah samoupravnih interesnih skupnosti.

Javno mnenje delegatov v skupščinah siso, če se povrnemo k omenjeni raziskavi, sploh pravi, da najmanj od vseh vprašanih verjamejo, da ni vse odločeno vnaprej. Njihovo mnenje zagotovo izhaja iz vsakoletnih izkušenj, ki jih imajo pri določanju prispevnih stopenj. Svobodne menjave dela pri dogovarjanju o obsegu potrebnih sredstev za posamezno skupnost namreč res ni. Okvirno jo določijo resolucija o izvajanju tekega družbenega plana, podrobno jo opredelijo strokovne službe siso, pa ne same, temveč v dogovoru z izvršnimi sveti in upravnimi ograni. Ker to delegati vedo, ne prihajajo na skupščine, in ne smemo se čuditi, da prav skupščine siso zelo pogosto niso sklepčne. Posledica tega so protesti, ki pa seveda niso neposredno povezani z delegatskim sistemom. Vendar, če sprejemanje odločitev v silih ne bi bilo skregano s temeljnimi usmeritvami delegatskega sistema, bi bilo tudi samoupravno interesno organiziranje in odnosi svobodne menjave dela deležni manj kritik in več podpore ljudi.

Pravimo nadalje, da je delegatski sistem sistema dobro napisano. Za zdaj pa deluje največ do občinske skupščine. V zvezno skupščino sicer v zadnjem času prodrejo zahteve posameznih panog, da spregovori o njihovem položaju. V Makedoniji jim je tako nekako uspelo rešiti vprašanje preskrbe z električno energijo, ladjarji in letalski prevozniki, o katerih so tudi govorili delegati skupščine SFRJ, si prav tako obetajo, da bodo vsaj mala lažje razreševali težave. Vendar take posamične obravnave problemov, izrgane iz rednega spremljanja izvajanja sprejete politike, po svoje tudi dokazujejo, da je v razmerah, ko tržne zakonitosti ne delujejo, ko so cene administrativno določene, več kratkih stikov med delegatskimi mehanizmi. Drugače si najbrž ni mogoče razlagati vseh pritiskov na izvršne organe, da po naročilu skupščin rešujejo posamezne težave.

Izvršni sveti jih rešujejo. Ali dobro ali slabo, to ne sodi v okvir tega zapisa. Za skupščinske delegacije in za vse, ki naj bi se vključevali v odločanje, pa je značilno mnenje, da se izvršni sveti krepijo in oddaljujejo oziroma osamosvajajo od skupščin. Ljudje jim očitajo, da niso odprti, da ne prisluhnejo njihovim pobudam, mnenj o posameznih zadevah pa ne argumentirajo prepričljivo, temveč raje uporabijo avtoriteto organov družbenopolitičnih organizacij.

Morda izvršni sveti tudi večkrat ravnavajo tako, ker drugače ne morejo. So pač del podobe naše družbe. Ta pa je zdaj, vsaj kar zadeva delegatski sistem, taka, da so ga ljudje sprejeli. In ker smo ga, smo tudi mnogo bolj občutljivi in prizadeti, kadar ostajajo njegova temeljna načela eno, praksa pa gre drugo pot...

ALENKA LESKOVIC

Socialne pomoči zaostajajo za življenjskimi stroški, rešitev pa je - boljše delo

Tema tedna o socialni politiki in praksi v Sloveniji

Poštni predal 29 14

Šele dražji prevoz je poceni Okrogla miza o potniškem avtobusnem prometu

Slavko Fras Fred Sinowatz Portret tedna 15

Bojana Jager Zapravljanje v tujih kotlih Elektrogospodarstvo in domača oprema

Boris Jež Zrcalo, ponudeno federaciji Raziskave

Marko Rutar Prijateljstvo ima prednost pred sporazumi Aktualen pogovor 16

Branimir Nešović Se bo našlo delo za devet kmetov? Zaposlovanje v Srbiji

Jana Taškar Če je denar, je lahko odločiti demokratično Pogovor z Veselinom R. Djuranovićem

Borut Čontala Ob meji se je življenje upočasnilo Depozitna reportaža 17

Janko Svetina Razlik je preveč, a tudi premalo Šolstvo v Jugoslaviji in skupni programi

Janja Klasinc Pretoklost lahko živi le v sedanosti Revolucionarne tradicije in mladi

Šlobodan Đukić Tržišče ni »zadušilo« kulture Presenetljivi podatki o naši porabi 18

Stanka Godnič Ode delu in dediščini, tudi svarila Ljubiteljsko srečanje na Prevaljah

Ratko Čangalović Mnogoteri sadovi dobre volje Združevanje gledališč na Hrvaškem

Olga Ratej Življenje med slikami in za slike Obisk pri Andreju Pavlovcu 19

Janko Lorenci Velika družina uradno ni več blagoslov S poti po Alžiriji

Andrej Novak Nič novega: samo še ena vladna kriza Italija pred volitvami

Johan Toland Zadnji dan zadnjih stotih dni V ogledalu časa 20

Avugust Pudgar V Asamu in Pandžabu spet vre Indijski centralizem v krizi

Boris Kutin Inflacija velemojstrov po naše Šah

Janez Omar 30 omar v enem kovčku Mikrofilm v praksi 21

Alain Decaux Komu je bil odveč Sikorski? Uganke druge svetovne vojne 22

Janez Toplišček Zakaj toliko poslovnih registrov?

Karel Franko Toča je padala in bo še Drago Svoljšak Je res kriv arheološki spomenik? Prejeli smo 23

Stališča sekcije obravnave še vedno zelo redko najdemo pot v delegatsko skupščino Anketa o sekcijem načinu dela v vsakodanji praksi

George Shultz v blodnjaku V žarišču 24

